

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

13 Proco[rum] (buol narren) Nole. Cecitas me[n]tis: p[rae]cipitatio:
inco[n]sideratio: inconstantia: amor sui: odiumdei: affectus p[rae]sentis
seculi: desperatio futuri: turpiloq[ui]um: scurrilitas: ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Procorum

den tñ in fine de terra eradicaberis vivētū alibi: qñtis hic in bents
ducas dies tuos. Fleuit Jesus cognoscens futura mala civitatis Die
rusalē/in pñtiar tñ gaudētis. Est. al^o testis Job. xvij. Precipitabit
cum filiū suū/z immitteret in rete pedes ei^o. Dic qd fecit perire metue
dū hūc cesarē Juliū sp cautū/ vt in senatu tot vulneribz occumberet
plane p̄cipitatio. Si cñ legisset eplam sibi añ senatū porrectā/nō in
terisset: si qdē p eā certior reddid^o erat sup iuratioē p̄tra cū facta. Sz
qd exteros recēsem^o. Anteaqz fructū vetitū gustauerat Adā: Si p̄
sperisset dedec^o atqz nephas: De paradisiaco non pulsus gramine nus
dus Exisset facti p̄mia dura lucēs. Asabel in p̄sequēdo Abner duces
exercit^o Ioboseth p̄ceps fuit: nec voluit desistere ad v̄bū ip̄i Abner: p̄
pter qd corruit occisus ab ip̄o Abner. ij. Re. ij. Nicanori amputatus
fuit caput/lingua z dextra p̄p̄ sua p̄cipitatioem. j. Mach. vij. Et Jo
nathas occidit a Triphone sibi munera exhibēte. i. ma. xij. Merito
cautos nos reddere dñc hec z alia multoz ḡsta z grauissima ex p̄cis
pitio dāna inflicta: ne z nos hac stultitia p̄mamur: qñ pon^o eā excuti
amus: eo qz nedū odibiles z ridiculosos nos efficit: sz etiā maledicti
p̄ris diaboli z ifamis luxurie filios p̄stituat. Projiciam^o ḡa nob fas
tuitatē hāc z sapiētes efficiamur filij sapie p̄ris: vt h̄ grām eterni p̄ris
p̄sequimur/z alibi p̄ ignominia fatuitatē glām cōnitatē. Ad quā pd. zc.

Feria. v. post Reminiscere. xij. Martij.

Stultoz infinitus est numerus. Eccl. j. Euangelium.

O Scimatertia turma stultoz est luxuriosoz p̄coz (buol nar
ren) h̄ coz nomē p̄p̄ū p̄ter ceteros stultos. Nā ois hō talis
cuiuscūqz sint p̄ditōis stultos appellat. z qdē recte: sunt et
em. Et cū stultitia ex oibz vitijs nascat/ p̄cipue tñ ex illa lux
ruria nasci d̄z a b̄tō I ho. q̄ z rōem assignat/ quā trāscō. Si q̄s sit inui
dia/auaritia/ira aut alio quis vitio affect^o/ nō appellat tñ stult^o: sed si
h̄ vitio luxurie fuerit captus/d̄z stult^o. Neqz solū vulgus luxuriosos
stultos appellat: sed etiā in sc̄ptura sacra h̄ vitium stultitia appellat. Nā
cū Amon stuprare nitit^o sororē suā I hamar/ ip̄a ait: Noli facere stulti
tia hāc. ij. Re. xij. Eteoz quō multa sint ḡna stultoz: qdā sodomite/ q̄
dā sacrilegi/adulteri/stupratores v̄ginū/ alij simplices fornicarij: ab oī
bus sc̄itū est: neqz opus resumere que supioribz p̄ me frequēter dicta
sunt. Et q̄uis satis noti sint/ vt nō opus esset eis nolas appēdere q̄bz
noscerent: tñ vt seruē ordinē hacten^o obseruatū/z siles alijs stultis si
ant/ q̄siui z inveni nolas nō pauca/ q̄s enumerare cursim tñ statui.
Prima igit nola est cecitas mētis: blintheit des gemüts. Secda ē
p̄cipitatio: verwegenheit. Tertia est inconsideratio: vnwarnlichkeit
Quarta nola est incōstantia: vnsterkeit. Quinta est amor sui. Sexta
odiū dei. Septima affectus p̄sentis seculi. Octaua desperatio futus

ri seculi: Non est mirum quod in hec octo mala miser ille stultus cadit. Et quoniam facit enim vehementia delectationis quam querit et cui inberet quod totus absorbet ad talia: et persequens sua rationem et voluntas deornat et impedit ut eis debite uti non possit. quoniam enim inferiores potentie vehementer afficiuntur ad sua obiecta/sequens est quod superiores vires impediunt et deordinantur in suis actibus. Impedit igitur primo in intellectu in simplici intelligentia/ ut nesciat apprehendere finem bonum: et sic perdit nolam primam/cecitas mentis. Sic Dan. xij. Spiritus decipit te. Secundo impedit rationem eius in consiliando de his que sunt propter finem: et sic perdit secundam nolam/precipitatio. Movit nolam hanc Parmeno apud Terentium/dono suo querenti consilium: Que res inquit in se neque consilium neque modum vllum habet: ea consilio regere non potes. Tertio impedit rationem suam in iudicando de agendis: sic de senibus luxuriosis dicitur: Averte ruit sensum suum/ ut non recordarentur iudiciorum suorum. et perdit nolam tertiam/ inconsideratio. Quarto impedit rationem/ ne exequatur id quod decrevit esse faciendum: et perdit nolam incostantiam: quam quaterbat quod prius dicebat volenti recedere ab amica: Hec verba vna falsa lacrymula restinguet: quam vix M vi expressit etc. Quinto impedit et sua voluntas/ ut non appetat debitum finem/ sed indebitum. scilicet delectationem quam inordinate appetit: et perdit nolam quartam/ amor sui. Sequitur hanc nonam nolam quinta/ odium dei: in quantum scilicet prohibet delectationem concupitam. Appetit media persecutione finis sui indebiti: et perdit nolam septimam/ affectus presentis seculi: in quantum scilicet vult frui voluptate. Sequitur nonam octavam nolam/ desperatio futuri seculi: quod dum mens detinet carnalibus delectationibus non curat pervenire ad spirituales/ sed fastidit. Habes nolas octo: et ubi emisit: A mercatore vno qui appellatur sanctus Gregorius: preciosus utique mercator. et in qua officina: in libro xxxj. moralium. et eas limavit sanctus Thomas in. ij. q. vj. Vis audire et alias nolas.

Nona nola: turpiloga. Plane ex abundantia cordis os loquitur Matth. xij. Inde est quod luxuriosi quorum cor est turpibus delectationibus plenum et concupiscentibus/ de facili ad turpia verba prumpunt.

Decima est verba scurrilia. Facit luxuria peccati (bulberz) inconsideratum et precipitem: non prumpit in verba lenia et inconsiderate dicta/ que dicitur scurrilia.

Undecima nola: verba ludicra (guot schwenck) Querit luxuriosus delectationem: et verba sua ad delectationem ordinat: et sic prumpit in verba ludicra.

Duodecima nola est: stultiloga/ proferendo verbis suis delectationes que appetit quibuscumque alijs rebus. Facit hoc in eo cecitas mentis ut pueras sentias proferat verbis suis. Et vnde beatus Augustinus dicit: ex Hieronymo: que in beatus Thomas. Splendidas suis expositionibus quemadmodum audisti effecit.

Vis adhuc alias: Tredecima nola/ suspitio. Decima quarta/ zelus: non propter bene rituale. Decima quinta/ contentio: rursus par: ut ait Terentius. Decima sexta: secreta querere (winckel suo chen) nequa querit angulum. Decima septima adulari (schinicklen) Decima octava/ promittere: pollicitis quilibet esse

IV **Procorum**

Olives p̄r. Decimanona insuffrere/beimlich rumen. Vicesima/irris
 dere/lichtlecken. Vicesimadina: manus scalpere (bend kratzen) Vices
 simasda: pedibus calcare (sich treten) sed cautum non est: quippe cum te putas
 ueris calcare pedes femine/pedes calcas mariti. Vicesimatertia: colo
 res vestium mutare. Precipe ei (inquunt) ut colorem hunc pferat. Hi sunt qui
 et varias vestes deserunt: nullum ex eis vides cui calige non tegant oras ti
 bias circa calceos: quosque habet patulas tibias circa oras calceorum. pe
 est. Vicesimaquarta: hostieren) ponunt feminis cibos et gustant. Vicesi
 maquinta: inuercendia (vnschertig) Vicesimasexta (frecb) Vicesimasex
 prima: carmina de venereis et nulla alia cantant. Vicesima octaua irri
 sui sunt (spoetrig. Et vñ nolle hec ex officina nri barbitosoris: cuius di
 cramen vobis antio supiori pduxit: et apud vos manet: quem legit. Q, si
 plures hie volueris/intra officina ppta/et teipm p̄siderato: et multo plures
 repies. Et tantum de primo. Circa secundum de figura Veneris/que ea veteres
 res descriperunt: in quo scire voluerunt mores et miseras procorum. Repe
 rio: quia ea hinc modo figurauerunt. Feminam nudam in mare natantem: et in ma
 nu sua dextera p̄bam marinam gestantem: que rosas erat ornata: a colubis
 circumvolantibus comitata: Vulcano deo ignis rustico turpissimo in iuu
 gium assignata. An quas tres astabant iuuencule nude: que tres grane voca
 bant: quarum duarum facies ad ipsam puerse erant: vna vero in p̄trarium hies
 bat. Cui Cupido filius suus alatus et cecus assistebat: que sagitta et arcu
 Apolline sagittabat: propter quod ad matris gremium turbatus puer et tim
 idus fugiebat. Et cur ita figurabatur: Plane ut mores et miseras pro
 corum venerorum scirent. Vultis audire qualiter? Primo Venus figu
 rabatur femina: quia (bulbertz) habet femineum cor/instable et semper muta
 bile ut femina: quemadmodum in iij. nola. Secundo nuda depingitur: et nu
 dos que illam imitantem p̄sepe facit: et que luxurie crimine et si in longum p̄seueret
 occultum: tandem dum minus arbitrantur obsceni p̄cedit in publicum/di
 palliatoe remota: ut ait Bocaci. Est (si non erro) puerbum/que amor ta
 lis occultari ultra quartale vnius anni non possit. Tertio in mari nat
 tantem: p̄fecto ut infelicium amantiū amaritudinibus immixta vitam p
 cellis agitata varijs/et eorum naufragia crebra demonstrant. His audis
 re in mari natantem: audi Plautum in cistellaria talem pecum describen
 tem. Credo ego ait/amorem primum apud homines carnificinam p̄mentum:
 hanc ego de me p̄iecturam domi facio: ne foras queram que omnes homi
 nes supero atque anteo cruciabilitatibus animi/iactor/cruitor/agitor/
 veror/vi amoris totus miser craminor/feror/differor/distrabor/diur/
 p̄ior: ita nullam mentem animi habeo: vbi sum/ibi non sum: vbi non sum/
 ibi est animus: ita mihi omnia ingentia sunt: quod lubet non lubet: itaque id
 p̄tinuo: iam amor lassum animi ludificat/fugit/agit/appetit/raptat/re
 tinet/iactat/largitur: quod dat non dat: deludit modo: quod suadet/dissuadet:
 quod dissuasit id affectat: maritibus modis mecum experitur: ita mecum fran

gte amante animū. Nec Bocacius. Quarto gestat in manu dextra
 pcham marinā (expositōem Bocacij dimitto) cū q̄ canit (Ein krum
 Jacobs muschel als ein born) Siquidem vult sp̄ esse in choreis/in can
 tibz et lectis: et ad se alios vt itidē faciāt vocat: excitat choreas/ p̄
 uia/ q̄tinus pueniāt filij Veneris. Quinto rosas ornata: ei rosas (vt ait
 Bocacius) dicūt esse in tutelā datas: p̄grue q̄dē/ eo q̄ rubeāt atq; pū
 gāt: q̄d q̄dē libidis p̄p̄riū esse videt. Nā turpitudine sceleris erubesci
 mus/ et p̄scie pcti vetamur aculeo. Et sicut p̄ tēpusculū rosa delectat/
 paruoq; t̄pis lapsu marcer: sic et libido parue breuiq; delectatōnis/ et
 longe p̄nic causa est: cū in breui decidat q̄d delectat/ et q̄d officit veret
 in longū (ein kurtz fastnacht ein lange fast) Sexto a colūbis circūuo/
 lātibz comitata (ein kūt tuben) sunt em̄ ei colūbe ait Bocacius/ in tute
 lā dare: q̄ sūt multi coitus/ et fere fetatōis p̄tinue: et libidinosi sub tute
 la sunt luxuriosoz: plane sequunt ille colūbe gregatum luxuriosum.
 De his colūbis sermo sp̄ealis in tractatu de morte factus est (wiltu ha
 ben din huf suber/ so hūt dich vor pfaffen/münchen vnd duben. D.
 diener. G. verterē. B. blotszüder. E. ertzet. N. neger schnyder. Sc/
 p̄tino vulcano turpi p̄iuncta. Aliq̄ turpissimū boies admittunt a fe
 minis: q̄ppe q̄ alios quos cuperet p̄mptos non h̄nt: et nō incendio cō/
 sumit domus: si em̄ aqua dedit/ cū fumo extingui nitit. Octauo tres
 habet assistentes iuueculas et. ipse sunt tria vitia/ auaricia/ voluptas
 et infidelitas. Due sūt ad eā p̄uerse/ auaricia et voluptas: nimirū q̄dū
 loculi fuerint referti/ et p̄sona delitij apta/ tam diu erit accepta. Por
 ro his deficiētibz faciē ab ea auertimus. Utiq; manifestū est qz p̄sone
 luxuriose carnalitas nos diliget rōne voluptatis/ auaricia rōne lucri/
 et cupiditatis. et iste sunt q̄z faciēs ad nos sunt p̄uerse. Infidelitas ho
 nos cūcit et faciē a nobis h̄rit rōne paupertatis vel p̄dilecte alteri/ for
 mositatis. Tūc dicimus: Traditus sum obliuioni tanq̄ mortuus a
 corde: et auertisti faciem tuā a me/ et factus sum p̄turbatus. Nono. ha
 bet filiū Cupidinē/ et luxuria p̄cupiscentiā p̄ducit: p̄fecto pcti in iu
 gi sunt p̄cupiscentia. Decimo filius eius puer est/ non vir. Siquidem
 luxuriosi semp̄ pueriliū sunt mox: nihil virilis/ nihil magnifici ex eis
 gaudit. Undecimo alatus depingit: Amor em̄ talis volare et subito se
 trāfferre videt. Constat em̄ q̄ homo subito et sine deliberatōe amore
 alicuius p̄sone solet inflamari: sed non diu p̄manet hic amor. Duode
 cimo cecus est. Et q̄ cecus sit pctus/ dictū est in p̄ma nola. Nescit etiā
 quid agit pctus: et ybi se ingerat amor aduertere non videt: qz solet se
 ponere in paupere sicut in diuitē/ in turpē sicut in pulchrū/ in religio
 sum sicut in lateū. Porro p̄ amorem solent boies excecari. Amor ma
 lus rectum iudiciū nescit: ait Sene. Tredecimo sagittas habet aurez
 as et vncatas in vna p̄baretra/ et in alia obtusas/ et plumbatas in alia
 p̄baretra: et amor quosdā vulnerat. Quattodecimo Apollinē sagittat.

Et amor ille viros aliqui iustos sagitta tentationum quibus vulnerat et transfigit. Fitque ut iuxta poetam: Vereant in pectore vultus.

Habetis iam fratres mei quemadmodum veteres mores et miseriae, pro corum et horum stultorum descriperunt. Unum et merito nos precitari debemus ut custodiamus nos ab hac magna stulticia: nos inquam omnes. Quippe quod nemini parcat ut dictum est: eam sub purpura et pannis recipit: ut ait beatus Hieronymus. Nec est quod se abscondat a colore eius: sed omnibus ab ea cavendum;

2 Fugiamus fratres mei stulticiam hanc: quae est animi humani turbativa;

3 quae tales enim sunt: nunquam pueri habent gaudium. Noli te frater subdere tante seruituti: ut ad nulla opera efficiaris animo aptus. quod eiusmodi est neque dei neque sui est: quia cor suum non habet. Fornicatio et ebrietas auferunt homini cor;

4 ait propheta. Ut quod honori tuo non parcis: Non est vitium quia ut fornicatio hominem infamet: vitia carnis sunt maxime infamiae. Si capere non es/age gratias deo: et caue: quia nisi caueris vitium capere depones/si ea indueris. Si capere es/roga deum et nitere ut exuaris. Et quod agam inquit ut absoluar: serues/vulnerat sum sagitta hac de qua dixisti: incensus sum et ardeo amore: seruet olla: retinere non possum: quod faciam ne ebulliat et effluat. Hoc fac quod cocus facere solet in tali casu: aut enim aquam olle infundit: aut de lignis subtrahit: aut ollam ab igne elongat: ita et tu facito. Primo si serues igne luxurie/aquam infundito. Recurre primo ad aquam frigidam/qua supra te proice. ad vitam quod quaedam scriptorum fecisse legimus. Vel secundo ad aquam lacrymarum. Vel tertio ad aquam tribulationum. Aque multe non potuerunt extinguere charitatem (das wasser got über die koerb) Recipe disciplinam vel pungere fortiter: vel trabe tibi pilos barbe vel capitis. Vel quarto ad memoriam tribulationum: si non vis adhibere tribulationis penitentiam/saltem adhibeas eius memoriam: ut cogites de peccatis quae debent peccato luxurie: siue etiam cogites mortem: statum in quo caro post mortem erit futura. Vel quinto aquam sapientiae salutaris: ad hanc currat doctus. Plane quae sursum est sapientia/primum quod pudica est. i. pudicum reddeat deo. Ama sacras litteras (ait Hieronymus) et carnis vitia non amabis. Ratio est secundum beati Thomae. ij. q. clxxxviij. ar. v. quia auertit animum a cogitatione lascivie: et carnem macerant propter studium laboris: secundum illud Ecclesiastici. xxi. Vigilia bonestatis tabefaciet carnes. Sic sic fac et extingue. Secundo subtrahere ligna de igne: subtrahere tibi de cibo et potu: secundum enim ligna silue exardescit ignis: praecipue de illis generibus ciborum et potuum quae inflammant ad luxuriam: ut sunt fortia vina et acuti saporis. Sunt nimirum haec non quaecumque ligna ad nutrimentum luxurie: sed sunt quasi faculae ardentes ad eam incedenda. Tertio ollam ab igne remoue. Elonga te ab igne luxurie. Sic fieri iubet sanctus Paulus. i. Cor. vi. Fugite fornicationem. Et quod de profligate cum alijs enim vitijs (ut ait beatus Ambrosius) potest expectari profligatus. Hac fugite ne appropinquetis: quia non potest aliter melius vinci. Sic sic igitur vince ignem. Sed ait Non est ignis habet ut alter ignis: infernalis est et extingui non potest ut alius ignis:

Turba. XIII. VI

est ignis sancti Anthonij. Fac ergo qđ hi qđ igne tali incensi sunt face-
re solēt: inuoca deū p deuotissimā orōem. Qui em patit morbū illū qđ
ignis infernal' dicitur alicubi facit se deferri ad eccliam bñe virginis Parrhi
suis: alicubi ad scđm Anthoniū: nec ide recedit donec curatus sit. Et
tu iridē facito: cū te senseris percussum telo cupidinis inflāmato: uer/
tatis toto corde ad deū z ad sanctorū suffragiū: neq; clamare cesses qđ
usq; sanitatē recepis: qua adepta redde quotidie p gratiarū actōe ali/
quē censum vel seruitiū in signū liberatōis: qđ scriptū est: Eruiam te z
honorificabis me. Cauendū tñ est in hac pte a temerarijs votis. Spe/
cialr aut beatissimā virginem inuoca: qđ sicut est amatrix mūdicie in sel/
sic z in alijs: z ei seruias spēalr. Proculdubio si qđ tanto ardore qres/
ret curatōem ab isto igne infernali/ quāto qrit curatōnem ab illo: uir/
esset qđ impetraret. Hunc modū extinguendi ignē docuit nos Sapt/
ens Sapie. viij. quo z ipse vsus est: Ut sciui (inqđ) qm aliter nō possuz
esse p̄tinens/ nisi deus det (z hoc ip̄um erat sapia/ scire cuius esset hoc
donum) adij dominū/ z deprecatus sum illum. Et tu igit instar illius
recurre ad dñm in tuis tentatōibz/ z suos sanctos: eos inuocādo dili/
genter z deuote: z ab incendio hoc liberaberis/ qđ ex telo cupidinis qđ
percussus fuisti passus es. Q, si vis puenire/ ne te sagittis suis ignitis
cupido pcutiat: fac qđ prudētes facere solent/ dum timēt p̄tra se mit/
tēdas sagittas aut speras bombardaz. illi nō manēt in eodē loco stās/
tes/ sed obliq̄ incedunt de vno loco in aliū: nō directe incedūt/ neq; ma/
nent stātes: als cito pcuterent. Et tu honesta occupatione semp sis in/
tētus: qđ Nōcia si tollas/ perire cupidinis arcus. Querit Egistus qre
sit factus adulter: Ratio in p̄mptu est: desidiosus erat. Semp aliqd
boni facito (ait brūs Hieronymus) vt te diabolus occupatū inuenis/
at. Rogemus dñm.

Ter. vi. post Reminis. xvi. Dar. Die scđi Liriaci.

Stulcorū infinitus est numerus. Eccl. j. Euangelium.

Decima quarta turba stulcorū est p̄sumptuosorū de miseris
cordia dei: quos appellare uolo (genf narren) rōem audie
tis. Et vt eosdē cognoscat/ pducā nolas qđo dinosci p̄nt.
Prima nola est: sup miscdia dei sperare. Sed ais: hoc
nō est signū fatuorū/ sed bonorū: Beati oēs qđ sperāt. Rñdeo qđ sunt tri/
plices sperātes sup miscdia. Quidā penitētes de pctis/ p̄riti de p̄tes/
ritis/ bñ pponentes de futuris: sicq; sperāt sup miscdia dei: z hi nō sūt
de hac turba. Alij sunt qđ uolūt in suis pctis pmanere usq; in finē/ et
nihilominus sperāt se saluādos p dei miscdiam: hi sunt p̄niciosissimi
z grauissimi pctōres: qđ in sp̄m scđm peccant: hi hñt potissime nolam
hanc in capis suis. Sunt tertij peccātes sup miscdia dei hoc modo
qđ peccāt: z tñ intendūt dimittere pctā z penitere. Hi fatui sunt z pec
s.